

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

રણજીત સિંહ ઉર્ફે જીતા અને અન્ય

વિરુદ્ધ

પંજાબ રાજ્ય

સેપ્ટેમ્બર ૧૧, ૨૦૦૨

[વાય.કે. સભરવાલ અને એચ.કે. સેમા, જેજે.]

ઈન્ડિયન પેનલ કોડ, ૧૮૬૦/ટેરરિસ્ટ એન્ડ ડિસપ્રિટિવ એક્ટિવિટીઝ
(પ્રિવેન્શન) એક્ટ, ૧૯૮૭/આર્મ્સ એક્ટ, ૧૯૫૯:

કલમો ૧૪૮, ૩૦૭/૧૪૯, ૩૬૩/૧૪૯/કલમો ૩, ૫ અને ૧૫/કલમ
૨૫-કથિત એન્કાઉન્ટર-આરોપીઓ અને પોલીસ ટુકડી વચ્ચે મોટા પાયે
ફાયરિંગ થયાનો આક્ષેપ-આરોપીઓએ આત્મસમર્પણ કર્યું હોવાનો આક્ષેપ-
આરોપીઓ પાસેથી મોટી સંખ્યામાં અનધિકૃત હથિયારો અને દારૂગોળો રિકવર
કરવામાં આવ્યો હોવાનો આક્ષેપ-આરોપીઓ સામે સંબંધિત ગુનાઓ માટે કેસ

ચલાવવામાં આવ્યો-ટાડા (TADA) એક્ટની કલમ ૧૫ હેઠળ પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા કબૂલાત (કન્ફેશન) નોંધવામાં આવી-ટ્રાયલ દરમિયાન આરોપીઓ અને બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓએ પ્રોસિક્યુશનના કેસનો ઇનકાર કર્યો અને જણાવ્યું કે તેમને પોલીસે ગામમાંથી પકડી લીધા હતા-રિકવરીના સ્વતંત્ર સાક્ષીને હોસ્ટાઈલ (ફરી ગયેલા) જાહેર કરવામાં આવ્યા-ડેક્રિમીનેટેડ કોર્ટે મુખ્યત્વે કબૂલાતના નિવેદનો અને બે પોલીસ સાક્ષીઓની જુબાનીના આધારે આરોપીઓને ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યા અને તે મુજબ સજા કરી-ઠરાવવામાં આવ્યું કે, જો કે પ્રોસિક્યુશને એવો આક્ષેપ કર્યો છે કે પોલીસ દ્વારા ૧૭૫ રાઉન્ડ અને આરોપીઓ દ્વારા ૧૫૭ રાઉન્ડ ફાયરિંગ કરવામાં આવ્યું હતું, તેમ છતાં બંને પક્ષમાંથી કોઈને પણ એક પણ ઈજા થઈ ન હતી-ખાલી કારતૂસ (એમ્પ્ટીઝ) ને હથિયારો સાથે જોડવા માટે કોઈ પુરાવા નથી-બે પોલીસ સાક્ષીઓ સિવાય ફાયરિંગ સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા નથી-કોઈપણ સ્વતંત્ર સાક્ષીએ પ્રોસિક્યુશનને સમર્થન આપ્યું નથી-બે પોલીસ સાક્ષીઓના નિવેદનો વચ્ચે મહત્વની વિસંગતતાઓ અને વિરોધાભાસો છે-કબૂલાતના નિવેદનોના સંબંધમાં, આરોપીઓને તેઓ નિવેદન આપવા માંગે છે કે કેમ તે અંગે વિચાર કરવા માટે માત્ર અડધા કલાકનો સમય આપવામાં આવ્યો હતો-કબૂલાતના નિવેદનો બે બનાવોના સંબંધમાં હતા, જેમાંથી એક બનાવના સંબંધમાં ત્યારબાદના એક કેસમાં ડેક્રિમીનેટેડ કોર્ટે તે જ આરોપીઓને આરોપમાંથી નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા-આવા કબૂલાતના નિવેદનો પર દોષિત ઠેરવવાનું આધારભૂત

રાખવું સુરક્ષિત નથી-ન તો માત્ર બે પોલીસ અધિકારીઓની જુબાની પર દોષિત ઠેરવવાનો આદેશ ટકાવી શકાય-ડેઝિગ્રેટેડ કોર્ટનો ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો-આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા.

ટેરરિસ્ટ એન્ડ ડિસપ્રિટિવ એક્ટિવિટીઝ (પ્રિવેન્શન) એક્ટ, ૧૯૮૭:

કલમ ૧૫-કબૂલાત-પોલીસ અધિકારી દ્વારા નોંધવામાં આવેલ-આરોપીને તે કબૂલાતનું નિવેદન આપવા માંગે છે કે કેમ તે અંગે વિચાર કરવા માટે સમય આપવો-આરોપી પોલીસ કસ્ટડીમાં હોવો-કબૂલાત નોંધતા અધિકારીએ આરોપીને વિચારણા માટે અડધા કલાકનો સમય આપવો-ઠરાવવામાં આવ્યું કે, આપેલા કેસમાં, હકીકતોના આધારે, નોંધણી કરનાર અધિકારી કોઈ સમય આપ્યા વિના સીધા જ કબૂલાતના નિવેદનો નોંધવા તરફ આગળ વધી શકે છે-પરંતુ જો તેઓ એવો અભિપ્રાય ધરાવે છે કે આરોપીને બાબત પર વિચાર કરવા માટે થોડો સમય આપવો જોઈએ, તો આરોપીને વાજબી સમય આપવો તેમના માટે ફરજિયાત બને છે-આપવામાં આવેલો શાંત થવાનો સમય (ફૂલિંગ ટાઈમ) વાજબી હોવો જોઈએ-કબૂલાતનું નિવેદન નોંધતા પહેલા વિચાર કરવા માટેનો અડધા કલાકનો સમય વાજબી સમયગાળો કહી શકાય નહીં.

સરવણ સિંહ રતન સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એઆઈઆર (૧૯૫૭)

એસસી ૬૩૭, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

ફોજદારી અપીલ અધિકારક્ષેત્ર : ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૬૨૭/૨૦૦૨.

એસ.સી. નં. ૪૧-ટી/૧૯૯૦ માં એડિશનલ જજ, ડેઝિગ્રેટેડ કોર્ટ, ડિસ્ટ્રિક્ટ જેલ, નાભાના તારીખ ૨૭.૪.૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી.

અપીલકર્તાઓ વતી ઓ.પી. શર્મા, આર.સી. ગુબરેલા, કે.આર. ગુપ્તા, નનિતા શર્મા, વિવેક શર્મા અને અભિષેક આત્રેય.

સામાવાળા વતી વી.સી. મહાજન, બિમલ રોય જાદ અને સુમિતા પંડિત.

કોર્ટનો નીચે મુજબનો આદેશ આપવામાં આવ્યો :

ચાર અપીલકર્તાઓ સહિત છ આરોપીઓને પોલીસે આઈ.પી.સી., ધ ટેરરિસ્ટ્સ એન્ડ ડિસપ્રિટિવ એક્ટિવિટીઝ (પ્રિવેન્શન) એક્ટ (ટૂંકમાં 'ટાડા એક્ટ') અને ધ આર્મ્સ એક્ટની વિવિધ જોગવાઈઓ હેઠળના ગુનાઓ માટે ટ્રાયલનો સામનો કરવા માટે સંબંધિત કોર્ટમાં મોકલ્યા હતા. તેમાંથી એક (ગુરબચન સિંહ) ને ભાગેડુ ગુનેગાર જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો. અન્ય એક (જગમેલ સિંહ) નું અવસાન થયું હતું. બાકીના ચાર, એટલે કે અપીલકર્તાઓને

જે ગુનાઓ માટે તેમની ટ્રાયલ થઈ હતી તેમાં દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૭/૧૪૯ અને ટાડા એક્ટની કલમ ૩ અને ૫ હેઠળના ગુનાઓ માટે, પ્રત્યેક અપીલકર્તા પર આ દરેક ગુના માટે પાંચ વર્ષની સખત કેદ અને દંડ લાદવામાં આવ્યો હતો. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળના ગુના માટે બે વર્ષની સખત કેદ અને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૬૩/૧૪૯ તથા આર્મ્સ એક્ટની કલમ ૨૫ હેઠળના ગુનાઓ માટે પ્રત્યેક અપીલકર્તા પર એક વર્ષની સખત કેદ અને દંડ લાદવામાં આવ્યો હતો. તમામ સજાઓ સાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાઓએ ટાડા એક્ટની કલમ ૧૯ હેઠળ દાખલ કરાયેલી આ અપીલમાં વિદ્વાન એડિશનલ જજ, ડેક્રિમેટેડ કોર્ટ, નાભાના ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો છે.

પ્રોસિક્યુશનના કેસ મુજબ, ૧૮.૮.૧૯૮૯ ના રોજ થયેલા કથિત એન્કાઉન્ટરના બનાવ માટે અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે. ટૂંકમાં, પ્રોસિક્યુશનનો કેસ એવો છે કે ૧૮.૮.૧૯૮૯ ના રોજ ઇન્સ્પેક્ટર રામ સિંહને માહિતી મળી હતી કે હથિયારોથી સજ્જ કેટલાક આતંકવાદીઓ ગુનો કરવા માટે કુરુક્ષેત્ર જિલ્લામાં પ્રવેશ્યા છે. બે પોલીસ ટુકડીઓ બનાવવામાં આવી હતી – એકનું નેતૃત્વ એસ.આઈ. અનિલ કુમાર કરી રહ્યા હતા અને બીજાનું નેતૃત્વ એસ.આઈ. ઓમ પ્રકાશ કરી રહ્યા હતા, ડી.એસ.પી. દીપ રામ અને બે સ્વતંત્ર સાક્ષીઓ કરનેલ સિંહ અને સુરજીત સિંહ અન્ય કેટલાક પોલીસ કર્મચારીઓ સાથે

ઈન્સ્પેક્ટર રામ સિંહની સાથે હતા. પોલીસ કર્મચારીઓને આદેશ આપવામાં આવે ત્યારે ફાયરિંગ શરૂ કરવાની સૂચનાઓ સાથે નાકાબંધી ગોઠવવામાં આવી હતી. તે ચાંદની રાત હતી. રાત્રે આશરે ૯.૪૫ વાગ્યે, આરોપી જગમેલ સિંહ અને અન્ય આરોપીઓ જેમાં એક ગુરનામ સિંહ પણ સામેલ હતો, તેઓ હથિયારો સાથે આવતા જોવા મળ્યા હતા. ગુરનામ સિંહનું પણ અવસાન થયું છે. રામ સિંહ દ્વારા લલકારા કરવામાં આવતા, તમામ આરોપીઓની આગળ રહેલા જગમેલ સિંહને પકડી લેવામાં આવ્યો હતો. તેની પાછળ આવતી અન્ય વ્યક્તિઓએ પોઝિશન લીધી અને ફાયરિંગ શરૂ કર્યું. પોલીસ ટુકડીઓએ પણ આત્મરક્ષણમાં ફાયરિંગ કર્યું અને આરોપીઓને આત્મસમર્પણ કરવા જણાવ્યું કારણ કે તેઓ ચારેય બાજુથી ઘેરાયેલા હતા. ફાયરિંગ આશરે એક કલાક સુધી ચાલુ રહ્યું હતું. પોલીસ ટીમમાં આશરે ૫૦/૬૦ કર્મચારીઓ હતા. ફાયરિંગ દરમિયાન પોલીસ દ્વારા ૧૭૫ રાઉન્ડ અને આરોપીઓ દ્વારા ૧૫૭ રાઉન્ડ ફાયરિંગ કરવામાં આવ્યું હતું. જ્યારે તમામ આરોપીઓએ આત્મસમર્પણ કર્યું, ત્યારે તેમની અંગઝડતી લેવામાં આવી હતી. જગમેલ સિંહ પાસેથી એક એકે-૪૭ રાઈફલ, ૧૬૯ કારતૂસ, બે મેગેઝિન રિકવર કરવામાં આવ્યા હતા. ગુરબચન સિંહની ઝડતીમાંથી એક એકે-૪૭ રાઈફલ, ૫૧ ખાલી કારતૂસ, બે મેગેઝિન અને એકે-૪૭ ના ૧૬૩ જીવતા કારતૂસ રિકવર કરવામાં આવ્યા હતા. એકે-૪૭ રાઈફલ સીલ કરવામાં આવી હતી અને ખાલી કારતૂસ પણ સીલ કરવામાં આવ્યા હતા. બલદેવ સિંહની ઝડતીમાંથી, એક એકે-૪૭ રાઈફલ, ૪૯ ખાલી કારતૂસ, એક .૩૦ બોરની

પિસ્તોલ અને તે જ બોરના ૧૫ જીવતા કારતૂસ અને એકે-૪૭ રાઈફલના ૧૧૮ જીવતા કારતૂસ રિકવર કરવામાં આવ્યા હતા. એકે-૪૭ રાઈફલ અને ૪૯ ખાલી કારતૂસ અલગથી સીલ કરવામાં આવ્યા હતા. સુખજીત સિંહ પાસેથી, એક એકે-૪૭ રાઈફલ, બે મેગેઝિન, ૪૭ ખાલી કારતૂસ, ૧૨૭ જીવતા કારતૂસ રિકવર કરવામાં આવ્યા હતા. ખાલી કારતૂસ અને રાઈફલ સીલ કરવામાં આવ્યા હતા. રણજીત સિંહ પાસેથી, એક .૩૧૫ બોરની રાઈફલ, ૧૬ જીવતા કારતૂસ, તે જ બોરના બે ખાલી કારતૂસ રિકવર કરવામાં આવ્યા હતા. રિકવર કરાયેલા ૧૬ જીવતા કારતૂસ સીલ કરવામાં આવ્યા હતા. ગુરનામ સિંહ પાસેથી, એક .૨૮૫ બોરની રાઈફલ, ત્રણ ખાલી કારતૂસ અને ૧૨ જીવતા કારતૂસ રિકવર કરવામાં આવ્યા હતા. ખાલી કારતૂસ અને રાઈફલ અલગથી સીલ કરવામાં આવ્યા હતા. સતનામ સિંહ પાસેથી, ૧૨ જીવતા કારતૂસ અને બે ખાલી કારતૂસ સાથે એક .૧૨ બોરની સીબીબીએલ ગન રિકવર કરવામાં આવી હતી અને એક .૩૨ બોરની પિસ્તોલ રિકવર કરવામાં આવી હતી. ગન અને ખાલી કારતૂસ અલગથી સીલ કરવામાં આવ્યા હતા. આરોપીઓ હથિયારો અને દારૂગોળો રાખવા માટે કોઈ પરમિટ કે લાઈસન્સ ધરાવતા ન હતા.

આરોપીઓ સામે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮, ૩૦૭/૧૪૯, ૩૬૩/૧૪૯, ટાડા એક્ટની કલમ ૩ અને ૫ અને આર્મ્સ એક્ટની કલમ ૨૫ હેઠળના ગુનાઓ માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યા હતા.

કેસ સાબિત કરવા માટે પ્રોસિક્યુશને ડી.એસ.પી. રામ સિંહ (પીડબલ્યુ૧), સુરજીત સિંહ (પીડબલ્યુ), શ્રી નિવાસ વસિષ્ઠ, એસ.પી. (પીડબલ્યુ૩), સુરજીત સિંહ દેસવાલ, એડિશનલ એસ.પી. (પીડબલ્યુ૪), કપૂર સિંહ (પીડબલ્યુ૫), ચંદર ભાન, આર્મરર (પીડબલ્યુ૬), ડી.એસ.પી. દીપ રામ (પીડબલ્યુ૭) અને ડો. હરબક્ષ સિંહ (પીડબલ્યુ૮) ની તપાસ કરી હતી.

બચાવ પક્ષે પણ ત્રણ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી, એટલે કે જરનૈલ સિંહ (ડીડબલ્યુ૧), કરનૈલ સિંહ (ડીડબલ્યુ૨) અને ગુરબચન સિંહ (ડીડબલ્યુ૩).

ડીડબલ્યુ૩ એ જુબાની આપી છે કે તે ગામના લંબરદાર છે અને આરોપીઓને પોલીસે ગામમાંથી પકડી લીધા હતા અને તેમની પાસેથી કંઈ રિકવર થયું ન હતું. ડીડબલ્યુ૨ એ જુબાની આપી છે કે તેને પ્રસ્તુત નાકાબંધીના સંબંધમાં પીડબલ્યુ૧ રામ સિંહ દ્વારા ક્યારેય બોલાવવામાં આવ્યો ન હતો અને તેને તથા સુરજીત સિંહને પોલીસ સ્ટેશન બોલાવવામાં આવ્યા હતા અને ત્યાં તેમની સહીઓ લેવામાં આવી હતી. તેની હાજરીમાં કોઈ રિકવરી થઈ ન હતી. તેણે એમ પણ જણાવ્યું કે તેની હાજરીમાં પોલીસ અને આરોપીઓ વચ્ચે કોઈ

એન્કાઉન્ટર થયું ન હતું. કર્નૈલ સિંહ રિકવરીના સાક્ષીઓ પૈકીનો એક સાક્ષી છે. આવી જ અસર ધરાવતી જુબાની ડીડબલ્યુ૧-જરનૈલ સિંહની છે. સુરજીત સિંહ (પીડબલ્યુ૨) રિકવરીના અન્ય સ્વતંત્ર સાક્ષી હોવા છતાં તેમણે પ્રોસિક્યુશનને સમર્થન આપ્યું ન હતું અને તેમને હોસ્ટાઈલ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

હવે પ્રોસિક્યુશનના સાક્ષીઓ પર પાછા ફરતાં, પીડબલ્યુ૧ એ, ચોક્કસપણે, પ્રોસિક્યુશનના કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું છે. જો કે, તે જ સમયે, એ નોંધવું યોગ્ય છે કે પ્રોસિક્યુશનના કેસ મુજબ પોલીસ દ્વારા ૧૭૫ રાઉન્ડ અને આરોપીઓ દ્વારા ૧૫૭ રાઉન્ડ ફાયરિંગ કરવામાં આવ્યું હોવા છતાં, પ્રોસિક્યુશન કોઈને પણ – ભલે તે પોલીસ પક્ષના હોય કે આરોપી પક્ષના હોય – એક પણ ગંભીર, સાદી કે સામાન્ય ઈજા સાબિત કરી શક્યું નથી. ખાલી કારતૂસોને હથિયારો સાથે જોડવા માટે પણ કોઈ પુરાવા નથી. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ મોટી રિકવરી હોવા છતાં આ સ્થિતિ છે. કેસની હકીકતો પરથી, એવી છાપ ઊભી થાય છે જાણે કોઈ ફ્રેન્ડલી મેચ રમાઈ રહી હોય. પીડબલ્યુ૧ અને તેમની સાથેના અન્ય એક પોલીસ કર્મચારી પીડબલ્યુ૭ ટીપ રામની જુબાની અને કબૂલાતના નિવેદન, જેના પર આપણે ટૂંક સમયમાં આવીશું, તે સિવાય ઉપરોક્ત મુજબ ફાયરિંગ સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા નથી. ઉપર નોંધ્યા મુજબ કોઈપણ સ્વતંત્ર સાક્ષીએ પ્રોસિક્યુશનને સમર્થન આપ્યું નથી.

એક તરફ પીડબલ્યુ૧ અને બીજી તરફ પીડબલ્યુ૭ ના નિવેદનો વચ્ચે ઘણી મહત્વની વિસંગતતાઓ અને વિરોધાભાસો પણ છે. પરંતુ કબૂલાતના નિવેદન, જેના પર દોષિત ઠેરવવાનો આદેશ મુખ્યત્વે આધારિત છે, અને કેસના અન્ય સંજોગો અંગે આપણે જે દ્રષ્ટિકોણ અપનાવી રહ્યા છીએ તે જોતાં, તેમની જુબાનીઓની વિગતોમાં જઈને ઉક્ત વિસંગતતાઓ અને વિરોધાભાસોની ઊંડાણમાં તપાસ કરવી જરૂરી નથી.

એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે એસ.પી. પીડબલ્યુ૩ શ્રી નિવાસ વસિષ્ઠે પ.૧૦.૧૯૮૯ ના રોજ ટાડા એક્ટની કલમ ૧૫ હેઠળ રણજીત સિંહ અને જગમેલ સિંહની કબૂલાત નોંધી હતી. તેમની ધરપકડ ૧૮.૯.૧૯૮૯ ના રોજ કરવામાં આવી હતી. રણજીત સિંહની કબૂલાત એક્ટિવિટી પી-એમ છે. તેના પર રણજીત સિંહ અને પીડબલ્યુ૩ ની સહીઓ છે. જગમેલ સિંહની કબૂલાત એક્ટિવિટી પી-એન છે. તેવી જ રીતે તેના પર પણ જગમેલ સિંહ અને પીડબલ્યુ૩ ની સહીઓ છે.

ઉલટતપાસમાં પીડબલ્યુ૩ ની જુબાની મુજબ, આરોપીઓ તેમના કબૂલાતના નિવેદનો નોંધવાના ૧૮-૨૦ દિવસ પહેલા પોલીસ કસ્ટડીમાં હતા. પીડબલ્યુ૩ એ જુબાની આપી છે કે તેમણે આરોપીઓને જરૂરી ચેતવણી આપી હતી કે તેઓ કબૂલાતનું નિવેદન આપવા માટે બંધાયેલા નથી અને જો તેઓ તે

આપશે તો તેનો ઉપયોગ તેમની વિરુદ્ધ પુરાવા તરીકે કરવામાં આવશે, પરંતુ ચેતવણી છતાં તેઓ નિવેદન આપવા તૈયાર અને સહમત હતા. આ સંબંધમાં પ્રશ્ન-જવાબના સ્વરૂપમાં પ્રારંભિક નિવેદન નોંધ્યા પછી, તેમણે હજી પણ તેમને પુનઃવિચારણા માટે થોડો સમય આપવો યોગ્ય માન્યો અને આ હેતુ માટે તેઓને થોડા સમય માટે અલગ રૂમમાં બેસવાની મંજૂરી આપવામાં આવી અને આશરે અડધા કલાક પછી તેમને તેમની સમક્ષ લાવવામાં આવ્યા અને તેમણે નિવેદન આપવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી અને ત્યારબાદ કબૂલાતના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા.

આરોપીઓ દ્વારા બે કબૂલાતના નિવેદનોમાં કથિત રીતે વર્ણવવામાં આવેલી હકીકતો પર આવતા પહેલા, એ નોંધવું યોગ્ય છે કે જો કબૂલાત નોંધનાર અધિકારી આરોપીને વૈધાનિક ચેતવણી આપ્યા પછી એવો અભિપ્રાય ધરાવે છે કે આરોપીને બાબત પર વિચાર કરવા માટે થોડો સમય આપવો જોઈએ, તો આરોપીને તે હેતુ માટે વાજબી સમય આપવો તેમના માટે ફરજિયાત બની જાય છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આપવામાં આવતો શાંત થવાનો સમય વાજબી હોવો જોઈએ. કેવો સમય આપવો જોઈએ તે અલબત્ત દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે. તે જ સમયે, જો કે, જ્યારે વિચાર કરવા માટે સમય આપવામાં આવે ત્યારે તે માત્ર સમય આપવા ખાતરનો દંભ ન હોઈ શકે. આપેલા કેસમાં, હકીકતોના આધારે, નોંધણી કરનાર અધિકારી કોઈ સમય આપ્યા વિના

સીધા જ કબૂલાતનું નિવેદન નોંધવા તરફ આગળ વધી શકે છે, પરંતુ જો તેઓ સમય આપવો યોગ્ય માને છે, તો તે ઔપચારિકતા પૂર્ણ કરવા માટેની માત્ર એક યાંત્રિક કવાયત હોઈ શકે નહીં.

સરવણ સિંહ રતન સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એઆઈઆર (૧૯૫૭) એસસી ૬૩૭ માં, જ્યાં મેજિસ્ટ્રેટે આરોપીને વિચાર કરવા માટે આશરે અડધો કલાક આપ્યો હતો અને તે પછી તરત જ કબૂલાતનું નિવેદન નોંધ્યું હતું, આ કોર્ટે પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે જ્યારે તપાસ અધિકારી દ્વારા આરોપીને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે, ત્યારે તે અત્યંત મહત્વનું છે કે આરોપી વ્યક્તિનું મન પોલીસના કોઈ પણ સંભવિત પ્રભાવથી સંપૂર્ણપણે મુક્ત હોવું જોઈએ અને આરોપી વ્યક્તિને ડરમાંથી આવી સ્વતંત્રતા સુરક્ષિત કરવાનો અસરકારક માર્ગ એ છે કે તેને જેલ કસ્ટડીમાં મોકલવો અને તેને વિચાર કરવા માટે પૂરતો સમય આપવો કે તેણે બિલકુલ કબૂલાત કરવી જોઈએ કે નહીં. કોઈપણ આપેલા કેસમાં આરોપી વ્યક્તિને કેટલો સમય આપવો જોઈએ તે અંગે કોઈ વણલખ્યો અને કડક નિયમ બનાવવો સ્વાભાવિક રીતે મુશ્કેલ હશે.

આ કોર્ટે વધુમાં ઠરાવ્યું :— "જો કે, સામાન્ય રીતે કહીએ તો, અમને લાગે છે કે, આરોપી વ્યક્તિને તે કબૂલાત કરવા માંગે છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે ઓછામાં ઓછો ૨૪ કલાકનો સમય આપવાનો આગ્રહ રાખવો વાજબી ગણાશે.

જ્યાં એવું શંકા કરવાનું કારણ હોય કે આરોપીને કબૂલાત કરવા માટે સમજાવવામાં આવ્યો છે કે દબાણ કરવામાં આવ્યું છે, ત્યાં તેનું નિવેદન નોંધતા પહેલા તેને વધુ લાંબો સમયગાળો પણ આપવો પડી શકે છે. અમારા અભિપ્રાય મુજબ, આ કેસના સંજોગોમાં એવો દ્રષ્ટિકોણ સ્વીકારવો અશક્ય છે કે આરોપીને બાબત પર વિચાર કરવા માટે પૂરતો સમય આપવામાં આવ્યો હતો."

વર્તમાન કેસ, અગાઉ નોંધ્યા મુજબ, ૧૮.૯.૧ Settings ૯ ના કથિત એન્કાઉન્ટરના બનાવ સાથે સંબંધિત છે. પીડબલ્યુ૩ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા કબૂલાતના નિવેદનો બે બનાવો નોંધે છે. પ્રથમ, કબૂલાત તે જ આરોપી દ્વારા આ જ ગામમાં ૧૧.૯.૧૯૮૯ ના રોજ કથિત રીતે થયેલા બનાવો વિશે નોંધે છે. ૧૧.૯.૧૯૮૯ નો બનાવ એડિશનલ જજ, ડેક્ઝિગ્રેટેડ કોર્ટ, ડિસ્ટ્રિક્ટ જેલ નાભા સમક્ષ ૧૭.૧.૯૧ ના સેશન્સ કેસ નં. ૬-ટી નો વિષયવસ્તુ હતો.

૧૧મી સપ્ટેમ્બર, ૧૮૯ ના બનાવોના સંબંધમાં, અપીલકર્તાઓ અને અન્ય બે આરોપીઓ સામે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮, ૪૫૨, ૩૨૩ ની સાથે કલમ ૧૪૯, ૪૨૭ ની સાથે કલમ ૧૪૯, ૫૦૬ અને ટાડા એક્ટની કલમ ૩ હેઠળના ગુનાઓ માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યા હતા. પીડબલ્યુ૩ અને પીડબલ્યુ૪ દ્વારા સાબિત કરાયેલા કબૂલાતના નિવેદનોમાં ૧૧મી સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૯ ના બનાવોના સંબંધમાં આ આરોપીઓ દ્વારા ગુનાની કબૂલાત પણ

સામેલ છે. એસ.એચ.ઓ., ઇન્સ્પેક્ટર અનિલ કુમાર જેમણે ઘટનાસ્થળની મુલાકાત લીધી હતી અને સાઈટ પ્લાન વગેરે તૈયાર કર્યો હતો અને રિકવરી કરી હતી તથા ૧૧મી સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૯ ના બનાવોની તપાસનો એક ભાગ ચલાવ્યો હતો, તેઓ એ જ ઇન્સ્પેક્ટર અનિલ કુમાર હતા જેમણે એન્કાઉન્ટરમાં એક ટીમનું નેતૃત્વ કર્યું હતું જે વર્તમાન અપીલનો વિષયવસ્તુ છે. ઉક્ત કેસની તપાસ ઇન્સ્પેક્ટર રામ સિંહ દ્વારા પણ હાથ ધરવામાં આવી હતી જેઓ વર્તમાન કેસમાં પીડબલ્યુ૧ છે. રામ સિંહે ૧૮.૯.૧૯૮૯ ના રોજ આ તમામ આરોપીઓની ધરપકડ દેખીતી રીતે બંને કેસોના સંબંધમાં કરી હતી, એટલે કે એક વર્તમાન અપીલનો વિષયવસ્તુ અને બીજો જે સેશન્સ કેસ નં. ૬-ટી (૧૭.૧.૧૯૯૧) નો વિષયવસ્તુ હતો. કબૂલાતનો પ્રથમ ભાગ ૧૧.૯.૧૯૮૯ ના બનાવને નોંધે છે અને બીજો ભાગ ૧૮.૯.૧૯૮૯ ના બનાવને નોંધે છે, એટલે કે જે એન્કાઉન્ટર થયું હતું જેના કારણે અપીલકર્તાઓને ઉપરોક્ત રીતે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા.

અગાઉના સેશન્સ કેસનું પરિણામ એડિશનલ જજ, ડેફિએટેડ કોર્ટ, ડિસ્ટ્રિક્ટ જેલ, નાભા દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૦.૧૦.૧૯૯૨ ના ચુકાદા દ્વારા અપીલકર્તાઓને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. તે ચુકાદો અપીલકર્તાઓ દ્વારા ડેફિએટેડ કોર્ટના રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવ્યો હતો. તે એક્ટિબિટ ડી-૧ છે. કમનસીબે, અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવતા ડેફિએટેડ

કોર્ટના વિવાદિત ચુકાદા અને આદેશમાં ૨૦મી ઓક્ટોબર, ૧૯૯૨ ના ચુકાદા વિશે એક શબ્દ પણ નથી.

સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ એ કારણ સમજાવવામાં અસમર્થ રહ્યા છે કે બંને બનાવો સ્વીકારવાનો હેતુ ધરાવતી કબૂલાત અગાઉના કેસમાં કેમ રજૂ કરવામાં આવી ન હતી અને તેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો ન હતો. આ સંબંધમાં કરવામાં આવેલી એકમાત્ર રજૂઆત એ છે કે બચાવ પક્ષે વર્તમાન કેસમાં પ્રોસિક્યુશનના સાક્ષીઓ પાસેથી કોઈ પ્રશ્ન પૂછ્યો ન હતો. નોંધ્યા મુજબ કેસની હકીકતો જોતાં, તે ભાગ્યે જ કોઈ ખુલાસો કહી શકાય.

પીડબલ્યુજ સુરજીત સિંહ દેશપાલ એડિશનલ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ હતા. તેમણે સ્વીકાર્યું કે વહીવટી વંશાવળીમાં પીડબલ્યુ૩ તેમનાથી ઉપરના હોદ્દા પર હતા અને પીડબલ્યુ૩ ના મૌખિક નિર્દેશો પર તેમણે આરોપી સતનામની કબૂલાતનું નિવેદન નોંધ્યું હતું જે એક્ઝિબિટ પી-૫ છે અને આરોપી ગુરનામનું (એક્ઝિબિટ પી-૫/૩) નોંધ્યું હતું. પીડબલ્યુ૩ ની જેમ જ, તેમણે આરોપીઓને વિચાર કરવા માટે ૨૦ થી ૩૦ મિનિટનો સમય આપ્યો હતો કે તેઓ કબૂલાતના નિવેદનો આપવા માંગે છે કે નહીં, આ સમય આરોપીઓને પીડબલ્યુ૩ દ્વારા કરવામાં આવી હતી તેવી જ રીતે વૈધાનિક ચેતવણી આપ્યા પછી આપવામાં આવ્યો હતો. તે તદ્દન વિચિત્ર લાગે છે કે બંને અધિકારીઓએ

ભલે બે આરોપીઓ પૈકી પ્રત્યેકના અલગ-અલગ કબૂલાતના નિવેદનો નોંધ્યા હોય, તેમ છતાં વિચાર્યું કે જે આરોપીઓને ૧૮-૨૦ દિવસની પોલીસ કસ્ટડીમાંથી તેમની સમક્ષ લાવવામાં આવી રહ્યા છે અને જેમણે આ અધિકારીઓના જણાવ્યા મુજબ કબૂલાતના નિવેદનો આપવાની તેમની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હતી, તેમને આપવા માટે અડધો કલાક અથવા ૨૦ મિનિટનો સમય પૂરતો શાંત થવાનો સમય હશે.

પીડબલ્યુજ દ્વારા કબૂલાતના નિવેદનો નોંધવાનો બીજો પાસું છે. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ તેઓ એડિશનલ એસ.પી. હતા. વહીવટી વંશાવળીમાં તેઓ એસ.પી. શ્રી નિવાસ વસિષ્ઠ (પીડબલ્યુ૩) કરતાં નીચલા રેન્કમાં હતા. રાજ્યના વિદ્વાન વકીલ પીડબલ્યુજ – એક પોલીસ અધિકારી, એક એડિશનલ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસનો હોદ્દો સ્થાપિત કરવા માટે કોઈ નિયમ, વિનિયમ અથવા અન્ય જોગવાઈ દર્શાવી શક્યા નથી. તેઓ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ કરતાં નીચલા રેન્કના પોલીસ અધિકારી ન હતા તે સ્થાપિત કરવા માટે અમારી સમક્ષ કંઈ લાવવામાં આવ્યું ન હતું. જો કે, વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જો પીડબલ્યુજ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા બે કબૂલાતના નિવેદનોને વિચારણામાંથી બહાર રાખવામાં આવે તો પણ માત્ર પીડબલ્યુ૩ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા કબૂલાતના નિવેદનોના આધારે દોષિત ઠેરવવાનો આદેશ યથાવત રાખી શકાય છે. અમે અગાઉ જ પીડબલ્યુ૩ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા

કબૂલાતના નિવેદનોના સંબંધમાં અમારા વિચારો વ્યક્ત કર્યા છે.

વર્તમાન કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, આરોપીઓને તેમના કબૂલાતના નિવેદન નોંધતા પહેલા વિચાર કરવા માટે અડધા કલાકનો સમય આપવો તેને વાજબી સમયગાળો ગણી શકાય નહીં. અમે નથી માનતા કે આવા કબૂલાતના નિવેદનો પર દોષિત ઠેરવવાનું આધારભૂત રાખવું સુરક્ષિત છે. વધુમાં, વર્તમાન કેસની હકીકતો પર, માત્ર બે પોલીસ અધિકારીઓની જુબાની પર દોષિત ઠેરવવાનો આદેશ ટકાવી શકાય નહીં. એ પણ નોંધી શકાય કે હથિયારો ચાલુ સ્થિતિમાં હતા તે સાબિત કરવા માટે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા આર્મરર પીડબલ્યુડ ચંદર ભાનની તપાસ કરવામાં આવી હોવા છતાં, દારૂગોળો અથવા ખાલી કારતૂસ હથિયારો સાથે મેળ ખાતા હતા તે સાબિત કરવા માટે કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો.

ઉપરોક્ત કારણોસર, અમે અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવાનો આદેશ ટકાવી રાખવામાં અસમર્થ છીએ. તેથી, એડિશનલ જજ, ડેક્લિન્ડેડ કોર્ટ, ડિસ્ટ્રિક્ટ જેલ, નાભાનો તારીખ ૨૭મી એપ્રિલ, ૨૦૦૨ નો વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવે છે અને તદનુસાર અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તાઓને જો અન્ય કોઈ કેસમાં જરૂર ન હોય તો તરત જ મુક્ત કરવામાં આવશે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.